

Številka: Up-538/20-22

Datum: 10. 2. 2023

PRITRDILNO LOČENO MNENJE SODNIKA DR. ROKA ČEFERINA K ODLOČBI ŠT. Up-538/20 Z DNE 19. 1. 2023

1. Z odločbo, h kateri dajem to ločeno mnenje, soglašam. Po mojem mnenju so v obravnavani zadevi redna sodišča ustavnoskladno uravnotežila kolidirajoči človekovi pravici, to je pravico do komunikacijske zasebnosti pritožnika iz 37. člena Ustave in pravico do svobode izražanja tožene stranke iz 39. člena Ustave. Na podlagi skrbnega tehtanja navedenih človekovih pravic in ob upoštevanju vseh okoliščin primera so po mojem mnenju utemeljeno prišla do zaključka, da tožena stranka z objavo prisluhov, pridobljenih z izvajanjem preiskovalnega ukrepa nadzora telefonskih pogovorov pritožnika v predkazenskem postopku, ter s komentiranjem navedenih prisluhov s strani toženkinih novinarjev ni prestopila dopustnih meja svobode izražanja.

2. Vendar pa obravnavana zadeva odpira pomembna vprašanja, na katera Ustavno sodišče doslej še ni odgovorilo in ki bi si po mojem mnenju zaslužila podrobnejšo obravnavo. Ustavno sodišče namreč doslej še ni obravnavalo zadeve, v kateri bi mediji posegli v pravico do zasebnosti neke osebe z objavo zaupnih podatkov, ki so bili protipravno odtujeni iz sodnega ali tožilskega spisa.¹ V takem primeru bi se lahko postavilo vprašanje, ali niso novinarji z objavo s strani tretje osebe protipravno pridobljenih tajnih podatkov nujno tudi sami ravnali protipravno. Če bi na to vprašanje odgovorili pritrdilno, bi se moralo tehtanje med pravico do svobode izražanja medijev in pravico do komunikacijske zasebnosti pritožnika odločno nagniti v prid slednji pravici, posledično pa bi moralo Ustavno sodišče v obravnavani zadevi ustavni pritožbi ugoditi. V svojem ločenem mnenju bom predstavil svoje stališče o tem vprašanju.

¹ Iz v spisu dostopnih podatkov ne izhaja, kdo in na kakšen način je pritožnikove prisluhe odtujil in jih posredoval novinarjem Dnevnika. Pritožnik v postopku ni zatrjeval, da bi Dnevnik ali njegovi novinarji kakorkoli sodelovali pri pridobitvi teh podatkov.

3. Svoboda izražanja in v njenem okviru svoboda tiska ni absolutna človekova pravica in jo je v smislu drugega odstavka 10. člena EKČP dopustno omejiti med drugim zaradi varstva pravice do zasebnosti ter zaradi varstva avtoritete in nepristranskosti sodstva. Objava vsebine zaupnih pogovorov, nezakonito odtujenih iz sodnega spisa, pomeni resen poseg ne le v pravico do zasebnosti oseb, katerih pogovori so bili posneti, ampak tudi in predvsem v nemoteno delo sodstva, ki je temeljni pogoj za delovanje pravne države. To pa ne pomeni, da je objava zaupnih podatkov v medijih, tudi tistih, ki so protipravno odtujeni iz sodnih spisov, nujno protipravno ravnanje.

4. Temeljna naloga novinarjev kot "public watchdogs" je, da svoje bralce, gledalce in poslušalce obveščajo o zadevah v javnem interesu. Če novinar pridobi podatke, ki so objektivno pomembni za javnost,² njegova odločitev o tem, ali jih bo objavil, ne sme biti odvisna niti samo niti predvsem od tega, ali jih je njegov vir pridobil na zakonit način. Pravici javnosti do obveščenosti namreč na drugi strani stoji novinarjeva dolžnost, da javnosti posreduje celovite in verodostojne informacije o družbenem dogajanju, predvsem pa o zadevah v javnem interesu.

5. Pri tem je treba jasno ločiti odgovornost oseb, ki podatke protipravno odtujijo in posredujejo medijem (novinarjevi viri), ter poznejšo objavo podatkov s strani novinarjev oziroma medijev. Tudi če bi tisti, ki je tajne podatke odtujil in posredoval medijem, ravnal protipravno (kar sicer nikakor ni samoumevno),³ to še ne pomeni, da bi bila tudi objava teh podatkov s strani medijev in novinarjev protipravna.

6. Najpomembnejša odkritja medijev v moderni zgodovini so se nanašala na objavo podatkov, ki so jih novinarjevi viri pridobili protipravno. Od zadeve Watergate do Wikileaks, pa lansko poročanja Guardian o zlorabah v podjetju Uber,⁴ če naštejemo samo nekatere, vsa ta medijska razkritja zlorab oblasti in kapitala so temeljila na objavi podatkov, ki so jih novinarjevi viri pridobili protipravno. Novinarji Guardian, Spiegla in New York Timesa so objavili podatke o zločinih ameriške vojske v Iraku, pa čeprav jih je Chelsea Manning pridobil na nezakonit način. Zloraba oblasti, skrita pod oznako državne skrivnosti, je tema v javnem interesu *par excellence*. Nepredstavljivo v

² Že od znamenite zadeve *Von Hannover proti Nemčiji I* je v sodni praksi ESČP povsem nesporno, da so lahko v javnem interesu samo teme, ki so objektivno pomembne za javnost, in ne tudi senzacionalistične teme, ki služijo zabavanju bralcev in potešitvi njihove radovednosti.

³ Tretji odstavek 260. člena KZ-1 določa, da se ne kaznuje tisti, ki drugim razkrije tajne podatke, če "gre za tajni podatek, ki razkriva protipraven poseg v človekove pravice ali temeljne svoboščine, druge ustavne ali zakonske pravice, hujše zlorabe oblasti ali pooblastil ali druge hujše nepravilnosti pri izvrševanju oblasti, javnih pooblastil ali opravljanju javne službe ...". Tudi pri ugotavljanju kazenske odgovornosti osebe, ki medijem v nasprotju z zakonom posreduje tajne podatke, je torej treba preizkusiti, ali ni podan prevladujoč interes javnosti, da se s temi podatki seznanijo.

⁴ Glej npr. Guardian, Uber Files, članek je dostopen na spletnem naslovu <https://www.theguardian.com/news/series/uber-files>.

demokracični družbi bi bilo, da novinarji o teh zadevah ne bi smeli poročati samo zato, ker so njihovi viri te podatke pridobili na nezakonit način. Da so ravnali v dopustnih okvirih novinarskega poročanja, kaže tudi dejstvo, da so ameriški pravosodni organi sicer ukrepali proti Manningu in Assangeu, ne pa tudi proti medijem. Ti so namreč z objavo tajnih podatkov opravljali svojo dolžnost obveščanja javnosti, ki je pogoj za delovanje demokratične družbe in sme biti še posebej glede poročanja o zadevah v javnem interesu omejevana le izjemoma.

7. Če bi medijem prepovedali objavljati na protipraven način pridobljene podatke, bi se zamajala celotna doktrina o varstvu novinarjevih zaupnih virov. ESČP je v svoji obsežni praksi poudarilo, da je varstvo novinarjevih virov temeljni pogoj za uveljavljanje svobode tiska.⁵ Novinar, ki se ukloni zahtevi oblasti in razkrije svoj vir, ki mu je pred tem obljubil anonimnost, namreč izgubi zaupanje virov in ostane brez informacij, posledično pa svojega dela ne more več opravljati. S tem pa ni prizadeta le njegova pravica do posredovanja obvestil in idej, ampak in predvsem pravica javnosti do obveščeniosti. Novinarje je zato dopustno s sankcijami prisiliti k razkritju njihovih virov le, če za to obstaja prevladujoč javni interes.^{6,7} Še posebej intenzivno pa se varuje pravica do nerazkritja vira v primerih, če je vir novinarju posredoval podatke, ki se nanašajo na temo v javnem interesu. V takih primerih morajo državne oblasti, ki od novinarja zahtevajo razkritje vira, izkazati še posebej trdne in pomembne razloge za razkritje novinarjevega vira.^{8,9}

8. V obravnavani zadevi sicer ni šlo za primer s področja varstva novinarjevih zaupnih virov, vendar pa ima obravnavana zadeva s temi primeri skupno točko. Viri, ki so novinarju pripravljeni razkriti določene podatke pod pogojem, da njihova identiteta ostane skrita, namreč te podatke praviloma pridobijo na protipraven način.

⁵ Širše o varstvu novinarjevih zaupnih virov v sodni praksi ESČP in normativni ureditvi glej R. Čeferin in M. Poler Kovačič, Varstvo novinarjevih zaupnih virov: pravna ureditev in stališča slovenskih novinarjev, Teorija in praksa, let. 52, št. 4 (2015).

⁶ Sodba ESČP v zadevi *Nordisk Film proti Danski*.

⁷ V zadevi *Becker proti Norveški* je ESČP zavzelo stališče, da novinar ni dolžan razkriti svojega vira tudi v primeru, (1) če je vir s posredovanjem podatkov novinarju izvršil kaznivo dejanje in (2) če je sam priznal, da je novinarjev vir.

⁸ Harris, O Boyle, Warbrick, Law of the European Convention on Human Rights, Oxford University Press, Oxford 2009, str. 467.

⁹ Nobenega dvoma ne more biti o tem, da doktrina o varstvu novinarjevih zaupnih virov iz sodne prakse ESČP velja tudi v slovenskem prostoru. Slovenija je namreč z ratifikacijo EKČP sprejela obveznost, da bodo njena sodišča pri obravnavanju posameznih človekovih pravic in svoboščin iz EKČP upoštevala sodno prakso ESČP (D. Wedam Lukić, Vpliv odločitev ESČP na odločanje Ustavnega sodišča, Podjetje in delo, št. 6-7 (2010), str. 1039). Da so slovenski organi oblasti dolžni spoštovati standarde glede varstva novinarjevih virov iz sodne prakse ESČP, je prepričljivo utemeljilo tudi Vrhovno sodišče v sodbi št. II Ips 61/2017.

Njihova zahteva po anonimnosti temelji na strahu pred delovnopravnimi ali celo kazenskopravnimi sankcijami, ki bi jih doletele, če bi njihovi delodajalci ali organi oblasti izvedeli, da so oni novinarjem izdali določene poslovne ali državne skrivnosti.

9. Novinarji so torej v okviru pravice do svobode izražanja upravičeni varovati svoje vire. Prisiljenje novinarjev k razkritju virov s strani represivnih organov ali sodišč bi pomenilo poseg v svobodo tiska, enak ali še strožji poseg v svobodo tiska pa bi pomenila absolutna prepoved objave podatkov, ki bi jih novinarjevi viri pridobili protipravno.¹⁰

10. Vnaprejšnja in popolna prepoved objave tajnih podatkov (tudi podatkov, odtujenih iz sodnih in tožilskih spisov) v medijih bi torej pomenila prestrogo omejevanje svobode tiska. Če mediji take podatke objavijo, ostanejo v dopustnih okvirih svobode izražanja, pod pogojem, da objavo opravičujejo okoliščine primera kot celote, med katerimi je najpomembnejša intenziven in objektivno pogojen¹¹ interes javnosti, da se s takimi podatki seznanijo. V obravnavani zadevi so bile take okoliščine podane, zato je treba ravnanje Dnevnikovih novinarjev in urednikov šteti za dopustno uveljavljanje svobode tiska.

dr. Rok Čeferin
Sodnik

¹⁰ V zvezi z dopustnostjo objave dokumentov, ki so protipravno odtujeni iz sodnega spisa, je treba omeniti sodbo ESČP v zadevi *Bedat proti Švicji*, ki je korektno povzeta tudi v odločbi, h kateri dajem to ločeno mnenje. Pri presoji protipravnosti ravnanja novinarjev, ki objavijo take dokumente, je treba upoštevati tudi morebiten prispevek novinarjev k odtujitvi dokumentov iz sodnega spisa, vendar pa pri presoji to ne more biti odločilen dejavnik. Med zadevo *Bedat* in obravnavno zadevo so sicer bistvene razlike: (1) oseba, o kateri je poročal novinar v zadevi *Bedat*, ni bila javna oseba, pritožnik v obravnavani zadevi pa je bil relativna javna oseba, (2) poročanje medija v zadevi *Bedat* se za razliko od obravnavane zadeve ni nanašalo na zadevo v javnem interesu, (3) novinar v zadevi *Bedat* je poročal na senzacionalističen, posmehljiv način, česar za poročanje Dnevnika v obravnavani zadevi ni mogoče trditi, in (4) novinar v zadevi *Bedat* je s svojimi članki intenzivno posegel v pravico obdolženca do poštenega sojenja oziroma v nepristransko delo sodišča, kar pa ne velja za obravnavno zadevo.

¹¹ Glej opombo 2.